

**СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

УДК 355.085.5:233.2

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301958>

Григорій Васянович, доктор педагогічних наук, професор,
почесний академік НАПН України,
професор кафедри соціальної роботи, управління і суспільних дисциплін
Львівського університету безпеки життєдіяльності
Андрій Щеглов, кандидат історичних наук,
докторант Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

**СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

У статті аналізується сучасний стан проблем військово-патріотичного виховання в умовах війни, нав'язаної нам загарбницькою Росією. Доводиться, що військово-патріотичне виховання майбутнього офіцера Збройних Сил України (ЗСУ) здійснюється на визначеній нормативно-правовій базі, а також на моральних засадах українського суспільства. Військово-патріотичне виховання розглядається як духовний чинник, як складова бойової підготовки майбутнього офіцера ЗСУ. Обґрунтовується думка, згідно з якою стратегія військово-політичного виховання молодшого офіцера ЗСУ повинна охоплювати: громадянську зрілість, любов до Батьківщини, активну творчу діяльність, формування культурологічних та лідерських якостей.

Ключові слова: патріотизм; військово-патріотичне виховання; стратегія виховання; громадянська зрілість, майбутній офіцер; офіцер-лідер.

Літ. 11.

Hryhoriy Vasyanovych, Doctor Sciences (Pedagogy), Professor,
Honorary Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Professor of the Social Work Management and Social Disciplines Department,
Lviv University of Life Safety
Andrii Shcheglov, Ph.D. (History),
Doctoral Student of the Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy

**STRATEGIC CHALLENGES OF MODERN MILITARY AND PATRIOTIC EDUCATION
OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE FUTURE OFFICER**

The article analyzes the current state of the problem of military-patriotic education in the conditions of war, cynically and insidiously imposed on us by the Russian evil empire. It is proven that the military-patriotic education of the future officer of the Armed Forces of Ukraine (AFU) is carried out on a defined normative and legal basis, as well as on the moral foundations of Ukrainian society. At the same time, it is noted that there is a significant discrepancy between the educational content laid down in the Decrees, Resolutions, Concepts, Programs and the actual situation regarding the organization of the military-patriotic education of the future officer of the Armed Forces.

The author considers the strategy of military-patriotic education in the context of an important component of the future officer's combat training, which is organized and carried out in military institutions of higher education. From another point of view, this strategy, in the opinion of the author, should be implemented in the direction of the formation of civic maturity of an individual, the core of which is his self-determination and scientific outlook, a high sense of duty, moral and legal responsibility, honor and dignity.

Emphasis is placed on the fact that the strategic aspect of citizenship is harmoniously coordinated with a person's feeling of love for the Motherland, which becomes a valuable asset under the conditions of an individual's active, creative activity. The organization of educational work in the outlined direction should be skillfully implemented in various collective and individual forms because each cadet is a unique individual who has his own ideals, needs, ideas about the meaning of being. In addition, he is in constant development, creative search, creates his own "self-concept".

The article is also dominated by the opinion that one of the strategic tasks of military-patriotic education is the training of a future officer-leader, who must be highly competent not only in military matters but also in matters of human relations, possessing not so much formal as informal authority, to be well aware of their mission and to exert a positive influence on other servicemen.

Keywords: patriotism; military and patriotic education; education strategy; civil dignity; future officer; officer-leader.

Постановка проблеми. Характерною особливістю сучасного українського суспільства є те, що воно перебуває у стані війни, яку нам підступно, цинічно нав'язала

російська імперія зла. Війна завжди потребувала максимального задіяння усіх сил: матеріальних і духовних. Сучасна війна як соціально-історичне явище є якісно відмінною від усіх попередніх. Це

СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

зумовлено значним ускладненням військової теорії, її стратегії і тактики, практичної діяльності командирів і штабів стосовно бойової, морально-психологічної підготовки військ та управління ними в ході бойових дій. Тим самим війна сьогодні здійснює надзвичайно великий вплив на абсолютно всі сторони життя суспільства, охоплює воєнно-соціальні і воєннотехнічні процеси. Натомість варто брати до уваги те, що сучасна війна втягує у свою орбіту все населення країни, всю її територію. Не важко побачити, що під виглядом “військові об’єкти”, насправді об’єктами враження стають економічні, адміністративні центри, житлові квартали, лікарні тощо. Достатньо сказати, що за два роки війни ворог повністю знищив понад 200 медичних закладів, 1525 зазнали значного пошкодження. Саме тому перемога в такій війні значною мірою залежить від морально-політичного стану народу, його духовної стійкості, організованості, самовідданій мужності і героїзму наших воїнів, живучості економіки. Натомість тут криється велика проблема, а саме: згідно із соціологічними опитуваннями, патріотами себе вважають близько 45 % населення, кожен шостий громадянин України бажає емігрувати назавжди, кожен десятий не пишається своїм громадянством. Серед молоді у віці 18–29 років показник готовності до еміграції становить 50,4 %, а у віковій групі 30–39 років – 42,4 %. Отже, серед вікової категорії, від якої залежить майбутнє України, практично кожний другий припускає для себе можливість еміграції. Ці прагнення зумовлені неможливістю повною мірою реалізувати свій потенціал і мати достатній рівень матеріального благополуччя на Батьківщині [11]. Останнім часом, в умовах війни, ця ситуація значно погіршилася.

Утім однією із головних проблем залишається рівень бойової підготовки військ, а в ній – військово-патріотична підготовка майбутнього офіцера Збройних Сил України. Ця підготовка включає в себе цілий комплекс питань, до яких передусім належить ідеологія, усвідомлення воїном політичних цілей війни, готовність навіть ціною свого життя, боротися за досягнення перемоги. Надто важливими тут є риси індивідуальної й суспільної психології, моральні якості, загальна й військова культура тощо. Врешті надзвичайно значущою є дидактична, суто виховна складова військово-патріотичного виховання, яка організовується і здійснюється у військових закладах вищої освіти.

Стан дослідження проблеми. Загальні аспекти проблеми виховання глибоко досліджувалися багатьма вітчизняними вченими, серед яких особливе місце посідають: А. Алексюк, І. Бех, А. Бойко,

Г. Ващенко, О. Вишневський, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Жуковський, І. Зязюн, В. Кремень, М. Пантюк, С. Русова, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, К. Ушинський, Г. Філіпчук та ін. У їхніх працях аналізуються питання: а) методології, теорії та практики виховання; б) принципи, закони і закономірності виховного процесу; в) концептуальні основи особистісно-соціального виховання; г) національно-культурні традиції в практиці виховної діяльності педагога; д) формування суб’єкт-суб’єктних відносин у різних закладах освіти; е) розвиток вітчизняної та зарубіжної гуманістичної тенденції виховання тощо.

Плідними є пошуки вітчизняних науковців щодо осмислення проблем суто військово-патріотичного виховання, зокрема: а) історичного экскурсу проблеми [6; 10]; б) основні напрями військово-патріотичного виховання [1]; в) єдність матеріальних і духовних чинників у процесі формування військово-патріотичного світогляду [5]; г) аналіз наявних суперечностей у процесі військово-патріотичного виховання [2; 3]; д) форми і методи військово-патріотичного виховання та ін.

Мета статті – обґрунтувати й визначити стратегічні складові сучасного військово-патріотичного виховання майбутнього офіцера Збройних Сил України.

Виклад основного змісту матеріалу. На наше переконання, стратегія військово-патріотичного виховання має реалізовуватися у руслі формування громадянської зрілості особистості, осердя якої є її самовизначення та науковий світогляд. Молода особа, обираючи фах професійного військового, повинна добре усвідомлювати, що він пов’язаний з екстремальними ситуаціями, значними ризиками для життя, й водночас – високим рівнем почуття обов’язку, морально-правової відповідальності, честі і гідності.

З погляду філософської думки, феномен зрілості розглядається як фіксований момент прогресу, що засвідчує конкретний рівень, або етап розвитку, якісні параметри і характеристики, що досягнуті завдяки неперервності і нескінченності руху. Категорія “зрілість” думкою фіксує момент сталості в тому, що розвивається і змінюється, фіксує відносну перерву руху і зміни. Однією із суттєвих ознак дефініції “зрілість” є те, що вона визначає момент вищого досягнення у прогресі конкретного явища. Змістові характеристики професійної й особистісної зрілості майбутнього офіцера значною мірою залежать від індивідуальних, генетичних якостей, рівня культури, а також від середовища, у якому формувалося його світоглядне осердя. Причому варто брати до уваги те, що майже одні і ті самі умови середовища можуть по-різному впливати на світоглядні позиції особистості. У будь-якому випадку світогляд

майбутнього офіцера ЗСУ має бути цілісним, активним, гуманним, таким, що відповідає потребам суспільства, його обороноздатності, а також душевно-духовним потребам самого індивіда.

Окреслений стратегічний аспект патріотичного виховання гармонійно узгоджується із почуттям любові особи до Батьківщини. Загальновідомо, що слово “патріотизм” (грець. *Patriotes* – земляк, співвітчизник) віддзеркалює суспільний моральний принцип діяльного ставлення людини до свого народу, засвідчує національну гордість і любов до вітчизни, громадянську відповідальність за її долю, глибоке усвідомлення необхідності захищати її від ворогів. Для майбутнього офіцера патріотизм має бути головним обов’язком, одним із найперших і найпочесніших почуттів. Цю думку прекрасно й образно висловив І. Котляревський, який добре знав військовоу справу, оскільки не один рік служив, мав звання старшого офіцера. У своїй геніальній “Енеїді” він писав: “Де общее добро в упадку, Забудь отця, забудь і матку, Лети повинність ісправлять!” [4, 152]. І далі поет ствердно наголошує: “Любов к отчизні де героїть, Там сила вража не устоїть, Там грудь сильніша від гармат ...” [4, 156]. Отже, неважко побачити, що І. Котляревський акцентує на усвідомленому ставленні особистості військовослужбовця до Батьківщини. Сьогодні, в умовах війни, це означає, що майбутній офіцер повинен культивувати в собі почуття, волю й суворі життєві настанови в руслі військово-патріотичної самосвідомості, творчо сприймати і стверджувати в собі духовне життя свого народу. Це й означає його дієвість, активність у сенсі взаємодії й духовної спільності з народом. Натомість є й інший аспект цієї проблеми, а саме: Батьківщину необхідно любити не тільки, і не стільки в мирний час, скільки в найтяжчий час її буття, а найтяжчий час випробовування – це стан війни. Незабутніми для кожного свідомого українця є слова нашого пророка – Тараса Шевченка: “Я так її, я так люблю Свою Україну убогу, Що прокляну святого Бога, За неї душу покладу”! Рідну землю, Батьківщину поет сприймав як рідну матір, як найдорогоцінніше начало життя і дарунок Божий. Це високе почуття спільності зі своїм багатостраждальним народом, своїми співвітчизниками він переніс через ціле своє життя, і нам щиро заповідав – любити Україну у всі часи: добрі і люті! Святим заповітом, морально-духовним імперативом для нас мають бути слова Генія українського народу: “Свою Україну любіть, Любіть її... Во время люте, В останню тяжкую минуту За неї господа моліть” [9, 350].

Любов до Батьківщини майбутнього офіцера об’єднується із непохитною вірою в неї, з переконанням щодо її покликання, з упевненістю в її

прекрасне майбутнє. Вірити в Батьківщину може лише той, хто живе нею, разом з нею і заради неї, хто поєднав з Україною джерела своєї творчої волі й свого душевно-духовного самопочуття. Любити свій народ і вірити в нього не означає закривати очі на його слабкості, недосконалість, а можливо й вади. Національна гордість не повинна вироджуватися в тупу зарозумілість, примітивні лестощі і нерозсудливе навіювання народу манії величі. Однак треба відрізнити конструктивну критику від паплюження. Критика патріота – любовна, стурбована, животно-ряща, творча навіть тоді, коли вона гнівна. За таких умов ми всі – одне ціле, всі набутки нашої Батьківщини є єдиними для всіх нас і духовна самотність особи відходить на задній план, поступаючись місцем національному єднанню і єдності. Наочним прикладом у цьому сенсі є саморефлексія Володимира Сосюри. У своїх поетичних рядках поет з болем у серці писав:

Ходою гнівною блукаю
в своїм краю чужинцем я.
Пожаром очі заливає
мені трагедія твоя.
Сліпий, обдурений, забитий
невже не встать тобі від ран?
Москві та Жечі Посполитій
тебе шпурнув колись Богдан.
А потім хтів тобі Мазепа
від серця широкого добра...
Його ти зрадила і степом
пішла рабинею Петра.
Хіба ж не жах!?! Своєї зброї
не маєш ти в ці скорбні дні.
У тебе так: два, три герої,
а решта – велетні дурні.
А решта – тільки безголів’я,
що на багно кричать: “Блакить!”
Як би ж я міг, якби зумів я
тебе, Україно, воскресить!?!
Веди ж, безумна, до загину
мене на розпач і на жуть!
Ах, я люблю тебе, Україно,
і сам не знаю, що кажу!
Я ж – син, твій син, що йшов до тебе
на смерті реготи не раз,
Той, хто забув і Бога й небо,
аби тобі був світлий час.
Я йшов кривавими житами
і знов піду, де гул і мла...
Лиш одного я хочу, мамо,
щоб ти щасливою була! [7, 562–564].

Патріотизм особистості зумовлюється її життєвим досвідом, ціннісними орієнтаціями, саме тому стратегічним завданням процесу військово-патріотичного виховання і постає питання створення чіткої системи формування ідеалів, пере-

СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

конань, морально-духовних цінностей у майбутнього офіцера ЗСУ. Як відомо, існують різні концепції, постанови, програми патріотичного виховання громадян України. У 2002 р. видано Указ Президента України 948/2002 від 25.10.2002 р. “Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді”. Цей документ залишається одним із базових у системі військово-патріотичного виховання молоді до сьогодні. У 2007 р. видано Указ Президента України за № 1209 від 12.12.2007 р. “Про додаткові заходи щодо підвищення боєздатності Збройних Сил України”, який вимагав від уряду “розробити та затвердити протягом першого півріччя 2008 р. державну програму військово-патріотичного виховання громадян України на період до 2015 р., передбачивши, зокрема, заходи щодо утвердження в масовій свідомості історично притаманних Українському народу високих моральних цінностей, вірності традиціям українського козацтва”. У вересні 2011 р. розроблено проект Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013–2017 рр. У 2019 р. видано Указ Президента України “Про Стратегію національно-патріотичного виховання”. Створені й інші нормативні документи з окресленої проблеми.

Усе це, безумовно, добре, і є на часі. Натомість варто подивитися на реальний стан речей, усвідомлювати те, як втілюються у життя усі ці Концепції, Програми, Укази тощо, що і як конкретно робиться в плані формування морально-духовних цінностей у майбутнього офіцера ЗСУ. Аналіз реального стану з цього питання залишає багато питань відкритими, нерозв’язаними. Сьогодні вже немає необхідності доводити ту звичайну річ, що морально-духовні цінності є смислами буття особистості. Вони є надто важливими в сенсі можливих, активних перетворень дійсності на її благо, на реалізацію її мрій, домагань, кращих перспектив життя. Справжні цінності є одухотворенням буття людини, роблять її щасливою. Тут, на нашу думку, криється велика проблема, а саме: часто-густо організатори виховного процесу (командири, начальники) захоплюються колективними заходами військово-патріотичної тематики. Не заперечуємо, такий підхід є певною мірою доцільним, але не абсолютним, адже кожна особистість – унікальна і потребує індивідуального підходу. Варто згадати К. Ушинського, який писав: “Якщо педагогіка хоче виховувати людину у всіх відношеннях, то вона повинна передусім пізнати її також у всіх відношеннях” [8, 15]. Отже, мова йде не лише про те, що кожний курсант ВВЗО є особливою індивідуальністю, має свої уявлення про смисли життя, інтелектуальну, почуттєво-вольову, морально-духовну сферу, а й перебуває у динамічному розвитку, твор-

чому пошуку, створює власну “Я-концепцію”, яка змінюється, набуває нового смислу і досвіду.

Стратегія військово-патріотичного виховання, на наше переконання, має здійснюватися на засадах діяльнісного підходу. Отже, для майбутнього офіцера мають бути створені такі умови, за яких його діяльність була б максимально наближеною до стану бойової. Коротко кажучи, це означає: навчати того, що є потрібним на війні. Відомий педагог, теоретик і практик військової справи М. Драгомиров у цьому питанні йшов від зворотного. Він стверджував: “Не слід навчати тому, що непотрібно на війні!” На жаль, можемо констатувати, оскільки маємо значний військовий досвід, що ця слушна думка мудрого військового начальника часто-густо забувалася, або ж ігнорувалася багатьма командирами. Коли замість того, щоб належним чином займатися бойовою підготовкою, самоосвітою, курсант стриже траву, або ж фарбує її зеленим кольором.

Військова практична діяльність є однією із видів суспільної практики, а тому їй притаманні ті ознаки, які характеризують всі інші види соціальної практики. Натомість військова діяльність має і свої, лише їй притаманні особливості. Найбільш загальновідомі два види військової практики: бойова практика – ведення бою, операції, безпосередня підготовка до них з’єднань, частин, підрозділів і управління військами в ході бойових дій; навчально-бойова практика – організація і проведення з особовим складом (у нашому випадку – курсантів) планових занять, стрільб, навчання, що спрямовуються на підвищення бойової готовності військ, де військово-патріотичне виховання є важливою її складовою. Саме у цьому процесі активно відбувається процес соціалізації майбутнього офіцера, він реально усвідомлює смисл і призначення своєї професійної діяльності. Отже, можна констатувати, що така діялісно-соціалізована стратегія передбачає створення виховної сфери, яка може бути надзвичайно активно задіяною в системі військово-патріотичного виховання майбутнього офіцера ЗСУ. На цій основі “кується” новий дух цілісної людини, утворюється її надійний морально-психологічний стрижень, що є визначально важливим, особливо у процесі ведення бойових дій. Ідеал духовної стійкості, любові і віри утворюється через внутрішню свободу особистості, яка прагне вершин досконалості. Вченими-психологами доведено, що всі без винятку індивіди, котрі самоактуалізуються, автоматично забезпечуються міцною основою для формування життєвих цінностей завдяки своїй внутрішній динаміці, свободі мислення і дій.

Стратегія військово-патріотичного виховання значною мірою підсилюється культурологічною складовою. Вона передбачає формування етно-

культурного тла життєдіяльності курсанта. Цей аспект є особливо важливим. Тривала раціоналістична система військової освіти значною мірою була орієнтована на здобуття знань, навичок і вмінь. У цьому, на перший погляд, не було нічого поганого, однак лише на перший погляд. Річ у тому, що поза увагою залишалася емоційна, культуротворча сфера. Технократизація навчання, особливо в технічних закладах освіти, ВВЗО призводила до безкультурності, оскільки технократизм – це завжди антикультура. Курсант замість того, щоб “вростати” в етнічну спільність і національну культуру (процес інкультурації), відчувувався від неї. Надто важливо, щоб “вростання” в культуру відбувалося в різних формах і на різних етапах розвитку особистості майбутнього офіцера, щоб він навчився самостійно знаходити кращі зразки культури (вітчизняної і загальнолюдської) разом із освоєнням обраної військової професії. Гуманістичний підхід стратегії культурологічного військово-патріотичного виховання завжди спрямований на набуття особистістю своєї духовної сутності. Важливо, щоб долучення майбутнього офіцера до культури ставало її “проживанням”, глибоким засвоєнням традицій, звичаїв рідного народу. Високий ступінь відчуження явищ, предметів і образів, що становлять образ рідного, повинен бути фундаментом духовно-морального, військово-патріотичного виховання особистості курсанта.

Одним із стратегічних завдань військово-патріотичного виховання є підготовка майбутніх офіцерів-лідерів. Цю ідею глибоко обґрунтовує у своїх дослідженнях професор О. Бойко, який пише: “У військовому середовищі лідерство офіцера – це інтегрований прояв його професійно важливих і морально-психічних якостей як сучасного військового керівника – компетентного, мобільного в умовах постійних змін у розвитку способів збройної боротьби, який швидко адаптується до нових обставин, орієнтується в інформаційних потоках, здатний оптимально вирішувати педагогічні проблеми, брати відповідальність у військовому підрозділі за певні, насамперед найвідповідальніші рішення і дії” [2, 5]. І далі вчений наголошує на тому, що майбутній офіцер-лідер формується ще в стінах вищого військового закладу освіти. Офіцер стає лідером виховання патріотизму лише у тому випадку, коли чітко усвідомлює свою місію, здатний належним чином визначити напрями, методи, способи та засоби патріотичного виховання, сам є зразком самовідданого служіння Батьківщині. Складність формування цього феномену, який має високу соціальну й індивідуальну цінність, полягає у тому, зазначає О. Бойко, що освітня система ВВЗО спрямована на формування передусім якостей військового керівника, тобто на формування

його управлінських якостей. Натомість поняття “керівник” і “лідер”, як засвідчує військова практика, не тотожні. Лідер, на відміну від керівника, наділений неформальними “правами” у результаті формування та розвитку неофіційних міжособистісних стосунків, взаємин і ставлень між військово-службовцями у військовому підрозділі. Відомо, що ключовими постатями військово-патріотичного виховання у ВВЗО є науково-педагогічні працівники і офіцери курсової ланки. Вони розробляють зміст, форми і методи, технології формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів, у тому числі й стосовно військово-патріотичного виховання в суб’єктів учіння, створюють організаційно-педагогічні умови реалізації цього надважливого процесу. Військово-патріотичне виховання у єдності із сформованим військовим лідерством набуває великої цінності, високого душевно-духовного смислу. Втім на основі досліджень ціннісного аспекту військових лідерів ЗСУ тактичного рівня управління (впродовж 2015–2019 рр.) О. Бойко прийшов до висновку, що така якість, як патріотизм, у значній кількості офіцерів сформована недостатньо виразно [2, 317]. Однією із причин цього явища, на думку вченого, є те, що недостатньо актуалізується суб’єктний потенціал у формуванні лідерської компетентності майбутнього офіцера у ВВЗО.

Варто зазначити, що існують й інші проблеми, які негативно впливають на процес військово-патріотичного виховання, зокрема йдеться про те, що наші державні інституції досі не мають добре узгодженої єдиної концепції, не прийнято законопроект про патріотичне виховання молоді. Ще однією перепорою на шляху формування патріотичної свідомості є те, що неурядові організації формують і намагаються реалізувати концепції патріотичного виховання, які часто-густо суперечать одна одній. До прикладу, козацькі організації проводять заходи з виховання молоді на національних традиціях і у такий спосіб створюють умови для формування у молоді українського національного історичного наративу, а ветеранські організації пропонують програму патріотичного виховання молоді, яка відтворює радянський історичний наратив. Не можна не згадати і про відчутно низький рівень інформаційно-пропагандистського забезпечення патріотичного виховання молоді. Навіть в умовах війни, в засобах масової інформації недостатньо матеріалів, які висвітлювали б героїчні сторінки української історії та реальні воєнні події сучасності.

Що ж стосується конкретних форм і методів військово-патріотичного виховання в історичному аспекті і сучасних умовах, то вони належним чином викладені у дисертаційних дослідженнях О. Пашкової, А. Щеглова та інших дослідників

СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

цієї проблеми [6; 10]. Використання їх у виховному процесі має бути спрямованим на формування непереможного духа українця-військовослужбовця у боротьбі проти лютого ворога, віри у нашу перемогу, за честь і свободу нашого народу. Свою громадянську позицію у цьому питанні ми викладаємо у такий спосіб:

Не поставите нас на коліна,
Ви, москальські кати-холуї,
Хоч вбиваєте сотні невинних,
Хоч несете смертей врожаї.
Час настане правдивої плати,
Твердо ми на ногах стоїмо,
І за кожного вбитого брата,
Ми вам всемоє ще віддамо!
Ми не люті, ми мирні українці,
Нам би жати пшеницю, не смерть,
Крові з нас напились ви по вінця,
Крові з нас напились ви вщерть.
Не поможуть злостиві чеченці,
Що “мочили” ви їх в нужниках,
Наші Йвани, Богдани, Яремці,
Їх знайдуть – не pomoже Аллах.
Буде жити свята Україна,
І співатимуть нам солов’ї,
Не поставите нас на коліна,
Ви, москальські кати-холуї.

Г. Васянович

На основі викладеного можна зробити такі **висновки**:

1. Військово-патріотичне виховання майбутнього офіцера Збройних Сил України є надзвичайно актуальною проблемою сьогодення, що зумовлено тривалим надзвичайним станом в нашій країні – станом війни. Цей стан потребує від майбутнього офіцера не лише суто військово-професійної підготовки, а й високої морально-психологічної, яка визначається його любов’ю, вірним служінням Батьківщині, боротьбі за її незалежність і свободу.

2. Стратегія військово-патріотичного виховання майбутнього офіцера Збройних Сил України багатогранна й водночас цілісна характер. Провідними його складовими є: громадянська зрілість, любов до Батьківщини, діяльнісний, культурологічний підхід, формування офіцера-лідера.

3. Стратегії військово-патріотичного виховання потребує не лише досконалого нормативно-правового забезпечення, але і його якісної, компетентної реалізації усім адміністративно-командним, викладацьким, науковим складом вищого військового закладу освіти

Питаннями подальшого аналізу окресленої проблеми можуть бути:

а) дослідження значущості і ролі філософсько-педагогічної методології феноменалізму і синергетики у процесі військово-патріотичного виховання;

б) прикладні аспекти військово-наукового пізнання в сенсі впливу на морально-психологічний стан військовослужбовця в ході бойових дій;

в) узагальнення фактів воєнної дійсності, бойових дій на поведінку воїна тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранівський В.Ф. Посилення патріотичного виховання у вищій освіті України як вимога часу. *Науково-інформаційний вісник Національної академії наук вищої освіти України*. Київ, 2022. № 1 (12). С. 66–68.

2. Бойко О.В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних Сил України: монографія. Житомир, 2020. 667 с.

3. Васянович Г.П., Шевкун Г.М. Формування професійної культури у майбутнього офіцера Збройних Сил України: психолого-педагогічний контекст. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький, 2019. Вип. 5. С. 21–27.

4. Котляревський І.П. Енеїда. Київ, 1982. С. 36–211.

5. Нешадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: монографія. Київ, 2003. 852 с.

6. Пашкова О.О. Військово-патріотичне виховання курсантів вищих військових навчальних закладів України (1991–2019): дис... канд. істор. наук: 20.02.22. Національний університет оборони України, Київ, 2022. 273 с.

7. Сосюра В.М. “Навколо радості так мало!”. Вибрані твори в двох томах. Т. 1. Поетичні твори. Київ, 2000. 645 с.

8. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання, спроба педагогічної антропології. Твори в 6 т. Київ, 1952. Т. 4. 642 с.

9. Шевченко Т.Г. Кобзар. Харків, 2002. 640 с.

10. Щеглов А.Ю. Львівський гарнізон у період з 1921 по 1939 рік: дис... канд. істор. наук: 20.02.22. Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів, 2018. 226 с.

11. П’ятирічка патріотизму у відсотках. URL: http://dt.ua/SOCIETY/pyatirichka_patriottizmu_u_vidsotkah-9813 0.html

REFERENCES

1. Baranivskiy, V. (2022). Posylennia patriotychnoho vykhovannia u vyshchii osviti Ukrainy yak vymoha chasu [Strengthening patriotic education in higher education of Ukraine as a requirement of the time]. *Scientific and information bulletin of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine*. No. 1 (12). Kyiv, pp. 66–68. [in Ukrainian].

2. Boiko, O. (2020). Teoriia i metodyka formuvannia liderskoi kompetentnosti ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy [Theory and methodology of formation of leadership competence of officers of the Armed Forces of Ukraine]. *Monograph*. Zhytomyr, 667 p. [in Ukrainian].

3. Vasianovych, H. & Shevkun, H. (2019). Formuvannia profesiinoi kultury u maibutnoho ofitsera Zbroinykh Syl Ukrainy: psykhologo-pedahohichniy kontekst [Formation of professional culture in the future officer of the Armed Forces of Ukraine: psychological and pedagogical context]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*. Issue 5. Khmelnytskyi, pp. 21–27. [in Ukrainian].

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ НА УРОКАХ “ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ” : ПРОБЛЕМИ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

4. Kotlyarevskiy, I. (1982). Eneyida [Aeneid]. Kyiv, pp. 36–211. [in Ukrainian].

5. Neshchadym, M. (2003). Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice: monograph]. Kyiv, 852 p. [in Ukrainian].

6. Pashkova, O. (2022). Viiskovo-patriotychne vykhovannia kursantiv vyshchychk viiskovykh navchalnykh zakladiv Ukrainy (1991–2019) [Military and patriotic education of cadets of higher military educational institutions of Ukraine (1991–2019)]. *Doctor's thesis*. National University of Defense of Ukraine, Kyiv, 273 p. [in Ukrainian].

7. Sosiura, V. (2000). “Navkolo radosty tak malo!” [“There is so little joy around!”]. Selected works in two volumes. Vol. 1. Poetic works. Kyiv, 645 p. [in Ukrainian].

8. Ushynskiy, K. (1952). Liudyna yak predmet vykhovannia, sprobа pedahohichnoi antropolohii [Man as

a subject of education, an attempt at pedagogical anthropology]. Works in 6 volumes. Vol. 4. Kyiv, 642 p. [in Ukrainian].

9. Shevchenko, T. (2002). Kobzar [Kobzar]. Kharkiv, 640 p. [in Ukrainian].

10. Shcheglov, A. (2018). Lvivskiy harnizon u period z 1921 po 1939 rik [The Lviv Garrison in the period from 1921 to 1939]. *Candidate's thesis*. Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, Lviv, 226 p. [in Ukrainian].

11. Piatyrichka patriotyzmu u vidsotkakh [Five-year patriotism in percentages]. Available at: http://dt.ua/SOCIETY/pyatirichka_patriottizmu_u_vidsotkah-98130.html (Accessed 03 Mar. 2024) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2024

УДК 7.012:004.77

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301644>

Наталія Смоляннюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Тетяна Собченко, доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Альона Сирота, магістр факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ НА УРОКАХ “ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ” : ПРОБЛЕМИ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

На основі науково-педагогічних джерел та узагальнення досвіду вчителів початкової школи нами окреслено проблеми, що виникли з переходом на дистанційне навчання; конкретизовано труднощі викладання навчального предмету “Дизайн і технології” в режимі онлайн (враховуючи особливості структури цих уроків); визначено, які фактори сприяли поступовому подоланню труднощів проведення онлайн-уроків “Дизайн і технології”; окреслено дидактичні можливості різних цифрових сервісів для реалізації завдань навчального предмету; схарактеризовано переваги та перспективи навчання онлайн.

Ключові слова: молодші школярі; дистанційне навчання; цифрові сервіси; “Дизайн і технології”.

Літ. 9.

Natalia Smolianiuk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Theory and Methods of Teaching Natural and Mathematical Disciplines in Preschool, Primary and Special Education Department of Hryhoriy Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Tetiana Sobchenko, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the Education and Innovative Pedagogy Department of Hryhoriy Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Alyona Syrota, Master of the Faculty of Primary Education of Hryhoriy Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

DIGITAL SERVICES IN “DESIGN AND TECHNOLOGY” CLASSES: PROBLEMS, REALITIES, PROSPECTS

On the basis of scientific and pedagogical sources and generalization of the experience of primary school teachers, we outline the problems that arose with the transition to distance learning (technical problems that limited access to educational material; lack of direct communication and interaction between students and teachers; insufficient level of digital competence of teachers and students); specify the difficulties of teaching the subject “Design and Technology” online (taking into account the peculiarities of the structure of these lessons: it is very difficult to remotely organize independent practical activities of younger